

ŁUKASZ MARCIŃCZAK Sáfrányillatú kövek

(Részletek)

Lublin azokhoz a városokhoz tartozik, melyek utak keresztezésénél fekszenek, s amelyek az évszázadok során megteltek a Keletről érkező, sáfrányillatú utazókkal. Olyan város ez, ahol az ujjak az idegenség érzete nélkül merülhettek el a csúszós selymek és posztók tekerceiben, a fülek pedig semmi egzotikusát sem fedeztek fel a zsinagógái ájtatosságokban, sem az ortodox templomokból kiszűrődő basszus hangokban. Ugyanígy, a tekintetek reggelente csodálkozás nélkül köszöntötték a gótikus és reneszánsz épületek kősorát. A város falai között könnyűszerrel lehetett találni néhány Rómában vagy Firenzében nevelkedett tudóst, akárcsak egy-két karcsú mágust, a rég leáldozott keleti királyságok valamelyikéből. Itt megeshetett – és gyakran csakugyan meg is esett! – hogy a gyermekek első ábécéskönyve *Horatius* valamelyik műve volt, bár ily módon a latinból különös, barbár szavakkal fűszerezett nyelv született, oly csikorgó szavakkal, mint amikor két követ egymáshoz dörzsölünk. Ahhoz hasonló nyelvet soha máshol nem beszéltek. Az efféle települések általában a vándorok révén formálódnak, és a krónikájukat is ama vándorok írják. Lublin története ragyogó példa erre, nagyon sok regényes vonással. Legbuzgóbb szerelmesei szinte mindig a különböző jövevények voltak, akik oly rajongással magasztalták befogadó városukat, amilyennel csakis az első szerelmünket illethetjük.

Több-kevesebb pontossággal 1570-ben érkezett Lublinba bizonyos *Sebastian Klonowic*, Varsó vidékéről, és egészen haláláig szeretett városának falai között is maradt. Minden bizonnyal a szerencsének köszönhetően fennmaradt, a főtér nyugati fertályán álló palotájában, a kettes számú épületben tisztelgő verset írt latinul, azzal a szándékkal, hogy az idők végezetéig híressé tegye választott városát. Ódája a *Szerelmi nedű* címet viseli, és a következő szavakkal veszi kezdetét: „Lublin menyei adományokkal dúsan elhalmozott város, / Napsugaraival felülmúlja Rhodoszt, dúsan termő földjeivel Gargarát, / Gyümölcsöseivel Feakosz vidékét, Alkinosz ligeteit. / Az itteni méz édesebb Attika mézeinél. / Sem Trója, sem Korinthosz, melyeket két oldalról nyaldosott a tenger, / Ily sok kereskedőt nem látott, ily szerepe a termékeny Asszíriának sem volt.” Akad még egy hely a világon, mely hasonló hálabeszéddel büszkélkedhet, egy európai polgár szívének legdrágább kincseivel ékesítve?

Nincs mit csodálkoznunk azon, hogy az ókor szerelmese, *Kadlubek* (a közeli Sandomierz földjének szülöttje) élete fő művében, a *Krónikában* Lublin számára a lehető legnagyobb származást eszelte ki, a legnagyobb szerűbbet, amelyet csak tudott. A város nevét ugyanis maga *Julius Caesar* testvérnénje, Júlia nevéből vezette le. Júliát feleségül adta (a századokkal később élt) feddhetetlen Piast-házi uralkodóhoz, *III. Lesekhez*. Kadlubek változatában tehát Lublin elnevezése kezdetben úgy hangzott: Julin. Így volt ez mindaddig, amíg a megözvegyült *III. Lesek* másodízben is megnősült, és az új asszony, aki valószínűleg a Luba névre hallgatott, a város nevét Lublinra változtatta, hogy eltörölje elődje emlékét. Még ebben a hipotézisnek minősülő névválasztási történetben is megjelent a féltékenység, amely ugyebár elválaszthatatlan a szerelemtől. Az ilyen településeken könnyen születnek mesék, melyek akár igaznak is bizonyulhatnak, mivel a helyi valóság furcsán összegabalyodik a képzelődéssel.

Korántsem véletlenül a lublini ferencesek templomában található egy ereklyetartó koporsó, melyben *Bálint* püspök, a korai kereszténység egyik szentjének maradványait őrzik. Az igazság szerint mulandó szerelem védőszentjének tartják őt, ugyanakkor rengeteg lublini történet világosan bizonyítja, hogy e világon az isteni és emberi ügyek gyakran egymásba fonódnak, és olykor fölöttébb érdekes gubancokat szülnék. S miközben semmi biztosat nem tudni arról, hogy milyen utakon kerültek ide egy negyedik századi római vértanú földi maradványai (szülővárosa, Terni ugyanúgy büszkélkedik a szent összes maradványának birtoklásával, mint Lublin...), aközben más lublini ereklyékről, melyek messze ismertebbek is, összehasonlíthatatlanul több adatunk van.

A lublini domonkosoknak már a XIII. századtól tulajdonukban volt a harmadik legnagyobb darab abból a fatörzsből, amelyen Krisztust megfeszítették. A krónikások különbözőképpen vélekednek annak részleteiről, hogy a kereszténység legnagyobb tisztelettel övezett ereklyéje miként került egy, végső soron nem jelentős városba, amely valahol a Római Birodalmat Bizáncból elválasztó láthatatlan határvonalon helyezkedik el. A tényekről annyit, hogy a szent keresztet *Nagy Konstantin* császár édesanyja, *Szent Ilona* vágatta három darabra, szállíttatta és helyeztette el a keresztény világ három akkori metropoliszának egy-egy templomában: Jeruzsálemben, Rómában és Konstantinápolyban. A kereszt harmadik darabja, legvalószínűbben a konstantinápolyi, a X. században Kijevbe került, *Vlagyimir* nagyherceg hozományaként. A kijevi püspök kapta feladatul, hogy onnan Krakkóba juttassa – és e

ponton át kell adnunk a szót a legendának, amely arról tudósít, hogy a püspök Lublinon átutazva számos félreérthetetlen jelet kapott, melyek mind azt kívánták, hogy „a keresztnek pontosan e helyen kell maradnia”. Íme, így lett Lublin Isten által kiválasztott helyé; attól kezdve a legtávolabbi pontokról is zarándokoltak ide, országutak keresztezték egymást, keveredtek egymással a különféle vallások, és a legmeghökkenőbb módon kapcsolódtak egybe emberi sorsok. (...)

A jezsuiták 1582-ben bukkantak fel Lublinban, és nem éppen sürgető kényszer nélkül. Ugyanis e helyütt nem csupán a kereskedelmi utak metsztek egymást. A fogadókban és a kutyafutóban összetakolt bódékban egymás mellett kínálgatták a vaskos bohózatokat és a kifinomult lelki táplálékot. A kofák szeme láttára tornyosultak egymásra a különféle, sarlatánok által készelt eretnekségek, eredeti és hamisított ereklyék, nagy kosár datolyával keveredve, tengeren túli portékával, keleti illatszerekkel és déli kincsekkel. Árusok és zarándokok, világcsavargók és szélhámosok, botrányhősök és misztikusok – az egész emberi gazdagság, az egybehordott csecsebecsék tengerével mind-mind a város falain belül maradt, a távoli vidékek ingerlő szagával; és maradt a remegő izgalom a gondolatokban és a kuszaság a lelkekben. A polgárok és a nemesség teljesen ki voltak szolgáltatva a különféle csoportok tombolásának, melyek tort ültek a város felett, senkit sem engedve ki csak úgy a galambdúcból. A lublini krónikák beszámolnak róla, hogy például 1452-ben egy bizonyos János cipész azzal a váddal került törvényszék elé, hogy tagadta az átlényegülést, nem sokkal később pedig egy

másik polgárt, Bálint szabót vádoltak meg az úgynevezett zsidózó eretnekséggel, amelyet a tévtanok pápájaként ismert *Ezajás* hintett el. A lublini *Bernát* mester, akit szinte kizárólag az első nyomtatásban megjelent lengyel nyelvű könyv szerzőjeként tartanak nyilván, kimagaslóan eredeti vallási gondolkodó is volt. Fennmaradt egy levele, melyet 1515-ben írt Lublinból egy krakkói nyomdásznak, s melyben feketén-fehéren állítja, hogy az igazságot csakis az evangéliumok lapjaiban illő keresni, nem teletömve a fejünket mindazzal, amit az Egyház tanít. Mondja ezt e lublini polgár mindössze két esztendővel *Luther* híres tételei előtt; úgy tűnik, hogy a Wittenbergben lecsapódó viharfelhők Lublin felett is gyülekeztek.

Mindazonáltal a legnagyobb jelentősége ama lublini olvasztótégelyből az úgynevezett *lengyel testvérek* szekciójának volt, akiket Szentháromság-tagadóknak vagy régebbi megnevezéssel ariánusoknak is mondanak, a IV. században élt alexandriai teológus, *Arius* után – s amely csak azt bizonyítja, hogy az eretnekség jóformán egyidős a kereszténységgel. A lengyel testvérek merészen léptek fel a lublini falakon belül, és egyre szélesebb körökben szereztek befolyást, nem csupán a főúri udvarokban, de a kézműves céhekben és szerte a falvakban is. Az ismert költő, az ariánus *Erazm Otwinowski* 1564-ben az úrnapi körmenet során kiütötte a pap kezéből a szentségtartót, és a tömeg szeme láttára megtaposta – és mindezt élve megúsza, ami néhány évtizeddel később már aligha történhetett volna meg. (...)

Zsille Gábor fordítása

ANNA MARIA GOŁAWSKA (1974): költő. A Lublini Egyetem bölcsészkarán megkezdett tanulmányait nem fejezte be, jelenleg Varsó közelében, Mińsk Mazowiecki városka határában lakik. Bemutató verseskönyve 2003-ban látott napvilágot, második könyve idén jelent meg. Rendhagyó olaszországi útikalauzt írt a toszkán tájakról. Itt közölt versei magyar nyelvű bemutatkozását jelentik.

ŚLAWOMIR KUŹNICKI (1978): költő, műfordító, kritikus. Két verseskönyv szerzője, tucatnyi folyóiratban publikál. Első műveit az *Akcent* közölte. A *Red* című negyedévi kiadvány szerkesztője, Opole városában él. Magyarul először olvashatunk tőle.

ŁUKASZ MARCIŃCZAK (1971): költő, esszéista, irodalomkritikus Łódźban született. Filozófiát tanult a lublini Marie Curie-Skłodowska Egyetemen. Az intézmény negyedévi folyóiratának, illetve az *Egyetemi Hírek* című kiadvány szerkesztője, az *Akcent* folyóirat állandó munkatársa. Várostitörténeti esszék mellett egy verseskönyve is megjelent. Magyarul most először olvasható.